
Igračke – djetinjstvo zauvijek. Zagreb, Etnografski muzej, 8. lipnja 2021. – 22. svibnja 2022.

Uspjeh projekta *Svijet igračaka*, održanog u Etnografskom muzeju 2012. i 2013. godine te gostujuće izložbe *Hrvaške otroške igrače med tradicijo i sodobnostjo*, održane u Slovenskom etnografskom muzeju u Ljubljani 2020. godine, dokazali su kako je zanimanje publike za temu dječjih igračaka i igara, kao i drugih srodnih tema iz područja obuhvaćenog antropološkim pojmom kultura djetinjstva i dalje veliko. Unatoč nemalom izazovu – figurativno rečeno – držanja muzejskih vrata otvorenima u okolnostima globalne epidemije i usred sanacija posljedica potresa, muzejska savjetnica Etnografskog muzeja dr. sc. Iris Biškupić Bašić osmislila je izložbeni projekt *Igračke – djetinjstvo zauvijek*, dok ga je dizajnerica Nikolina Jelavić Mitrović likovno oblikovala i prilagodila najmlađim posjetiteljima.

Središnja izložba istoimenog naslova, autorice dr. sc. Iris Biškupić Bašić, postavljena u sjevernoj dvorani prizemlja predstavila je igračke iz fundusa Etnografskog muzeja i indirektno iscrtila obris sakupljačkih politika kroz njegovu prošlost. Sve do sredine devedesetih godina 20. stoljeća u muzejske zbirke ulazile su igračke mahom tradicijske provenijencije, bilo da se radi o predmetima koje su za djecu izrađivali članovi domaćinstva ili ona sama te proizvodi tradicijskog obrtništva namijenjeni djeci. Promjenom sakupljačkih metodologija i konceptualizacije muzejskih zbirki započinje intenzivnije prikupljanje igračaka i igara industrijske proizvodnje iz međuratnog, zatim socijalističkog te perioda od osamostaljenja Republike Hrvatske do danas. Po ulasku u izložbenu dvoranu posjetitelj je dočekala školica nakon koje je predstavljen presjek igračaka iz fundusa od kraja 19. stoljeća do današnjih dana kao svojevrsan uvod u dvije velike izložbene cjeline. U prvoj je naglasak postavljen na dječje igračke – proizvode tradicijskog obrtništva. S jedne strane predstavljene su igračke iz obrtničkih centara koji su danas nepostojeći i gotovo zaboravljeni, poput prigorskog sela Vidovec i Zelova u Dalmatinskoj zagori, dok je s druge strane tematizirana živa baština u vidu proizvodnje keramičkih igračaka u sjevernoj Hrvatskoj te drvenih dječjih igračaka u nizu sela Hrvatskog zagorja, tradicijskog fenomena uvrštenog na UNESCO-ov Reprezentativan popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. U kontekstu potonjeg, poseban detalj bile su posuđene, desetak puta uvećane kopije igračaka tradicijskih motiva iz majstorske radionice Ivica Mesara iz Tugonice, dio *hands-on* izložbe koja je sezonski javno postavljena u Mariji Bistrici. Druga cjelina posvećena je igračkama i igrama koje su se od pedesetih do devedesetih godina 20. stoljeća proizvodile u hrvatskim tvornicama poput

Slika 1. Postav izložbe *Igračke u davna vremena*, foto: Nina Koydl

zagrebačke *Biserke*, splitske *Jugoplastike*, labinske *Tile* – 25. maj, pulske *Marčanke* i drugih. U sklopu ove cjeline posebno su istaknute legendarne plišane igračke zagrebačke obitelji Vavra, a zahvaljujući suradnji sa *Zagreb filmom* na izložbi su posjetitelji imali priliku pogledati i neke od najpopularnijih naslova proizašlih iz Zagrebačke škole crtanog filma – *Profesora Baltazara* i *Male leteće medvjediće*.

Paralelno sa središnjom izložbom, u sklopu stalnog postava Zbirke vaneuropskih kultura zasebno su postavljene ili u postojećim vitrinama dodatno istaknute različite vrste igračaka iz cijelog svijeta u okviru izložbe *Igrom oko svijeta* autorica Marije Živković, muzejske savjetnice i Silvije Vrsalović, kustosice pedagoginje Etnografskog muzeja. Predstavljene su igračke za najmlađu dob, poput ogrlice iz Ruande koju nosi majka, a dijete se njome igra dok ga nosi u nosiljci; igračke za simboličnu igru, poput keramičkih figurica *litjoko* etničke skupine Karajá iz Brazila koje služe za uvođenje djevojčica u život odraslih; sportske igračke, poput rekvizita za brazilsku igru *Peteca*; društvene igre, poput luksuznog seta za šah iz Kine ili dvije ploče za igru *Mankala* iz Obale Bjelokosti i Ruande, te konačno predmeti koji su u suvremenom kontekstu nerijetko replicirani kao igračke – australski bumerang i abak, manualna računaljka poznata mnogim kulturama.

Slika 2. Postav središnje izložbe *Igračke - djetinjstvo zauvijek*, foto: Nina Koydl

U sklopu projekta *Igračke – djetinjstvo zauvijek* u reprezentativnoj dvorani na prvom katu Muzeja osmišljen je i proveden međuinstitucionalni program suradnje *U gostima kod Etnografskog muzeja* zamišljen s ciljem da u okviru manjih izložbi predstavi materijal na temu dječjih igračaka i igara iz drugih zagrebačkih muzeja i srodnih ustanova te da promovira obrtnike, umjetnike i dizajnere koji se bave izradom igračaka. Program je započeo izložbom Hrvatskoga povijesnog muzeja *Igre i igračke – svjedoci vremena* (12. lipnja – 11. srpnja 2021.), u autorstvu više kustosice Andreje Smetko, kojom je predstavljen izbor igračaka i igara od 17. do 20. stoljeća. Zatim, u sklopu izložbe *Igračke – put do ostvarenih snova* (15. srpnja – 5. rujna 2021.), autorice Nede Staklarević, muzejske savjetnice, u goste je stigao izbor modela automobila iz fundusa Tehničkog muzeja „Nikola Tesla“. Treće gostovanje obilježila je suradnja Muzeja suvremene umjetnosti i Ustanove *Zagreb film* na izložbi pod nazivom *Nezaboravni crtići – Mali leteći medvjedići* (9. rujna – 3. listopada 2021.), u autorstvu muzejske savjetnice dr. sc. Snježane Pintarić, kroz koju je publici predstavljen izbor iz originalnih crteža ove legendarne hrvatsko-kanadske koprodukcije. Hrvatski školski muzej izložio je presjek igračaka iz Hrvatske i okolnih zemalja od 19. stoljeća do današnjih dana u sklopu izložbe *Igre i šale za naše male* (7. – 31. listopada 2021.) autorice

Slika 3. Postav središnje izložbe *Igračke - djetinjstvo zauvijek*, foto: Nina Koydl

Sanje Nekić, više kustosice i arhivisticke, dok je Muzej za umjetnost i obrt predstavio igračke iz svoga bogatog fundusa koje datiraju od kraja 19. do sredine 20. stoljeća na izložbi *Tragovi romantičnog djetinjstva* (4. – 28. studenoga 2021.) autorica dr. sc. Arijane Koprčine, muzejske savjetnice i Andreje Klobučar, više kustosice. Adventsko vrijeme obilježila je autorska izložba *Jasmina i lutkice* (4. prosinca 2021. – 9. siječnja 2022.) zagrebačke dizajnerice Jasmine Kosanović, kojom je prenijela čaroban duh svog atelijera u Etnografski muzej i predstavila carstvo lutaka koje u njemu nastaje. Prvo gostovanje u 2022. godini pripalo je izložbi u suradnji Arheološkog muzeja u Zagrebu i Instituta za arheologiju pod naslovom *Djetinjstvo u davna vremena* (13. siječnja – 6. veljače 2022.). Autorski dvojac – dr. sc. Daria Ložnjak Dizdar, viša znanstvena suradnica Instituta za arheologiju i dr. sc. Ivan Drmić, viši kustos Arheološkog muzeja u Zagrebu – približio je publici djetinjstvo u prapovijesti izborom iz arheološkog materijala s područja kontinentalne Hrvatske koji datira u brončano i željeno doba. Polazeći od koncepta *homo ludens*, kroz izložbu Hrvatskoga športskog muzeja *Sport kao igra* (4. – 20. ožujka 2022.) kustosa

Marijana Sutlovića predstavljeni su sportski rekviziti s kraja 19. i početka 20. stoljeća, nakon čega je Etnografski muzej ugostio još jednu zagrebačku dizajnericu u čijem se fokusu rada također nalaze igračke. U sklopu autorske izložbe *Vavrina kištra plišanaca* (24. ožujka – 17. travnja 2022.), Lea Vavra povezala je višegeneracijsku obiteljsku tradiciju proizvodnje plišanih igračaka i vlastiti brend „Kištra by Vavra“ izloživši defile obiteljskih uspomena i vlastitih, rukom rađenih igračaka. Program *U gostima kod Etnografskog* zaključen je izložbom Saveza društava „Naša djeca“ Hrvatske pod nazivom *Vremeplov dječje igre* (23. travnja – 22. svibnja 2022.) autora dr. sc. Branimira Mendeša i Snježane Krpes. Naša najveća i najstarija organizacija za djecu u svojih sedamdeset godina postojanja prikupila je obimnu i iznimno vrijednu zbirku dječjih igračaka i igara, nasliedenu od nekadašnjeg Centra za dječje igračke, čiji je tek djelić u smislu izbora iz raritetnih primjeraka predstavljan publici.

Konačno, projekt *Igračke – djetinjstvo zauvijek* je točno pedeset dana prije svog završetka zakoračio i u virtualni prostor. Zahvaljujući nemalom interesu građana za doniranjem svojih igračaka i uspomena iz djetinjstva, pokrenuta je virtualna izložba inspirirana dječjom tombolom. Od 3. travnja pa sve do 22. svibnja, kada su izložbe igračaka zatvorene za posjetitelje, na muzejskim je mrežnim stranicama svakoga dana predstavljena po jedna nova akvizicija simboličnim izvlačenjem tombole, dok je ujedno toga dana isti predmet bio premijerno izložen u auli Etnografskog muzeja.

Nakon gotovo godine dana trajanja, projekt *Igračke – djetinjstvo zauvijek* ne samo da je uspješno odgovorio na izazove organizacije rada s posjetiteljima u vremenu pandemije i okolnostima saniranja posljedica potresa, već ih je uz strogo poštivanje propisanih epidemioloških mjera potaknuo na povratak u Muzej. Uspješno se nadovezavši na rezultate svog prethodnika iz 2012. godine, projekt je povećao vidljivost Etnografskog muzeja stvorivši platformu za međuinstitucionalnu suradnju kroz koju se postupno etablira kao referentna institucija za bavljenje temom igračaka te kulturom djetinjstva uopće. Zahvaljujući temi, direktno je pridonio razvoju nove publike otvorivši muzej najmlađim posjetiteljima i obiteljima, čineći ga zonom transgeneracijskog dijaloga. I konačno, povećanje broja donacija svakako je jedan od najvažnijih rezultata projekta *Igračke – djetinjstvo zauvijek*, ali ne radi povećanja vrijednosti samog fundusa, već radi ostvarenja jedne od ključnih uloga suvremenog muzeja – izgradnje povjerenja zajednice i angažiranja njenih članova.